

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2023.22.4.109-117>

Zborový spev a jeho význam pre interpreta

Choir Singing and Its Means to Interpret

Pavel Martinka

Abstract

The contribution deals with phenomenon of choir singing and its mean for the interpret. The paper confirm these thesis by empiric research, which is repeated after 9 years. It contents motivation factors and factors of singing means in the field of aesthetics, sociology and spirituality.

Keywords: Choir singing. Music. Motivation. Meaning. Beauty. Spirituality.

Úvod

Tvorba hudby (music making) a spoločná tvorba hudby je fenoménom, ktorý nás sprevádza naprieč dejinami s krátkou prestávkou, ktorú nám priniesla pandémia Covidu. Toto obdobie nás postavilo pred možnosť zamyslieť sa a bilancovať naše hodnoty. Spoločenské podujatia, stretávanie i za účelom spoločnej tvorby hudby boli výrazne obmedzené. S ohľadom na návrat k bežnému životu sa vynára množstvo otázok týkajúcich sa i spoločného muzicírovania a spievania. Zameriavame sa preto na významové kontexty zborového spevu z pohľadu interpreta. Nadväzujeme tak na prvotný záujem v tejto oblasti, výsledkom ktorého bol prieskum realizovaný v r. 2013 (Martinka, 2013).

Výsledky predchádzajúcich výskumných aktivít poukazujú na význam hudobnej produkcie ako naplnenie zmyslu života spolu s hodnotami, ktoré ponúka rodina (bližšie Betsa, 2007). Napriek tomu, že I. Betsa skúmala význam hudobnej produkcie u profesionálnych hudobníkov, svedčí to o významnej hybnej sile osobnosti a túžbe naplnenia metapotrieb vlastnou aktivitou.

Nespochybniteľný je i pozitívny vplyv vlastnej hudobnej produkcie na fyziologický rozmer človeka a prostredníctvom zjednotenia fyziologických procesov v rámci kolektívnej produkcie hudby i na implicitné budovanie interpersonálnych vzťahov.

Hudba všeobecne však vplýva i na morálnu zložku osobnosti, vo svojej podstate obsahuje edukačný rozmer. Ako hudobníci, tak i kritici sa snažia vysvetliť zmysel hudby prostredníctvom jej komunikačnej schopnosti. Už A. Schopenhauer poňmal hudbu ako „vôľu samú“, a nielen ako jej interpretáciu. To vysvetľuje jej bezprostredné pôsobenie na vôľu, t.j. city, vášne

a afekty poslucháča (Schopenhauer, 2007, s. 197). V súvislosti s predchádzajúcim P. Michalica poukazuje na fenomén absencie kriminality výkonných tvorcov hudby (Michalica, 2009). Kondrla zdôrazňuje schopnosť umenia pozitívne vplývať na mravnú stránku osobnosti: „...*umenie, ktoré je z nášho pohľadu dôležité v jeho schopnosti prepájať jedinečným spôsobom oblasť prírody a mravnosti*“ (Kondrla, 2010, s. 43), ktoré už bolo verifikované vyššie uvedenými kvantifikáciami.

Čo však vedie človeka ku kolektívnej hudobnej produkcii prostredníctvom zborového spevu? Čo preňho spev znamená? Aké má miesto v rámci životných hodnôt interpreta? Ako hodnotí čas venovaný tejto činnosti? Ako vníma vzťahy v rámci zborového telesa? Akú úlohu zohráva kolektív pri motivácii k spoločnej tvorbe hudby?

Výsledky nášho prvého prieskumu v tejto oblasti priniesli zistenia, že najvýznamnejšími motivačnými činiteľmi je radosť zo samotnej činnosti, pozitívne interpersonálne väzby v rámci kolektívu a okrem významu estetického zážitku a pozitívneho spoločenského vyžitia plní i psychoterapeutickú funkciu (Martinka, 2013). Ako sa predmetné výsledky zmenili takmer po desiatich rokoch a po prekonaní pandémie COVIDu?

Metódy

Ako hlavný nástroj prieskumu bol dotazníkový zber dát prostredníctvom elektronickej platformy. Batéria dotazníkových otázok vlastnej proveniencie bola inšpirovaná naším prvým meraním v r. 2013 a následne aktualizovaná a rozšírená. V príspevku uvádzame užší výber položiek zameraných na riešenie problematiky.

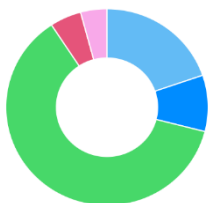
Dotazník obsahoval anamnestickú časť zameranú na osobnosť interpreta a jeho sociálne zázemie. Vlastná časť zameraná na zisťovanie prisudzovania významu spevu bola riešená formou vyjadrenia miery súhlasu s nasledujúcimi tvrdeniami prostredníctvom Likertovej škály, ktoré detailne uvádzame v časti výsledky a interpretácia prieskumu.

Výsledky a interpretácia prieskumu

Anamnéza prieskumnej vzorky

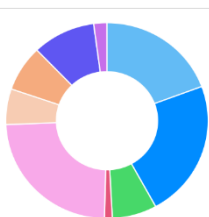
Vzorku tvorilo 238 spevákov, 21,8% respondentov tvorili muži, 78,2% ženy. Najmladší respondent mal 13 rokov, najstarší 82 (AM=60, Mo=60, Me=60). Väčšina respondentov žije v uzavretom manželstve.

Rodinný status:

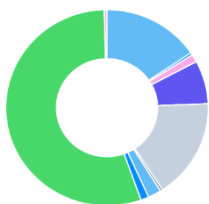
- slobodný / slobodná 19,7%
- mám partnera / partnerku 9,2%
- ženatý / vydatá 61,8%
- rozvedený / rozvedená 5%
- vdovec / vdova 4,2%

Bydlisko respondentov

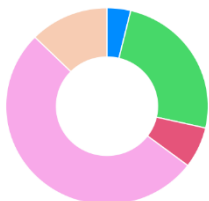
- Banskobystrický 19,3%
- Bratislavský 22,7%
- Košický 7,1%
- Nitriansky 1,3%
- Prešovský 23,9%
- Trenčiansky 5,9%
- Trnavský 7,6%
- Žilinský 10,1%
- mimo územia Slovenskej republiky 2,1%

Príslušnosť k cirkvi

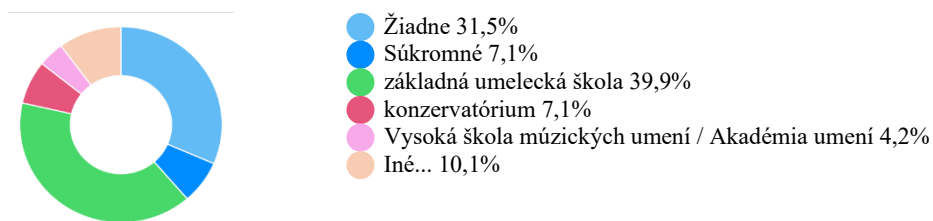
- bez vyznania 15,5%
- Apoštolská cirkev 0,4%
- Cirkev bratská 1,3%
- Evanjelická cirkev augsburského vyznania 7,1%
- Gréckokatolícka cirkev 16,4%
- Náboženská spoločnosť Jehovovi svedkovia 0,4%
- Pravoslávna cirkev 2,1%
- Reformovaná kresťanská cirkev 1,3%
- Rímskokatolícka cirkev 55%
- Iná... 0,4%

Ukončené vzdelanie

- základná škola 3,8%
- stredná škola 24,8%
- vysoká škola - bakalársky stupeň 6,7%
- vysoká škola - magisterský/inžiniersky stupeň 52,1%
- vysoká škola - doktorandský stupeň 12,6%

Ukončené hudobné vzdelanie:

Výsledky prieskumu

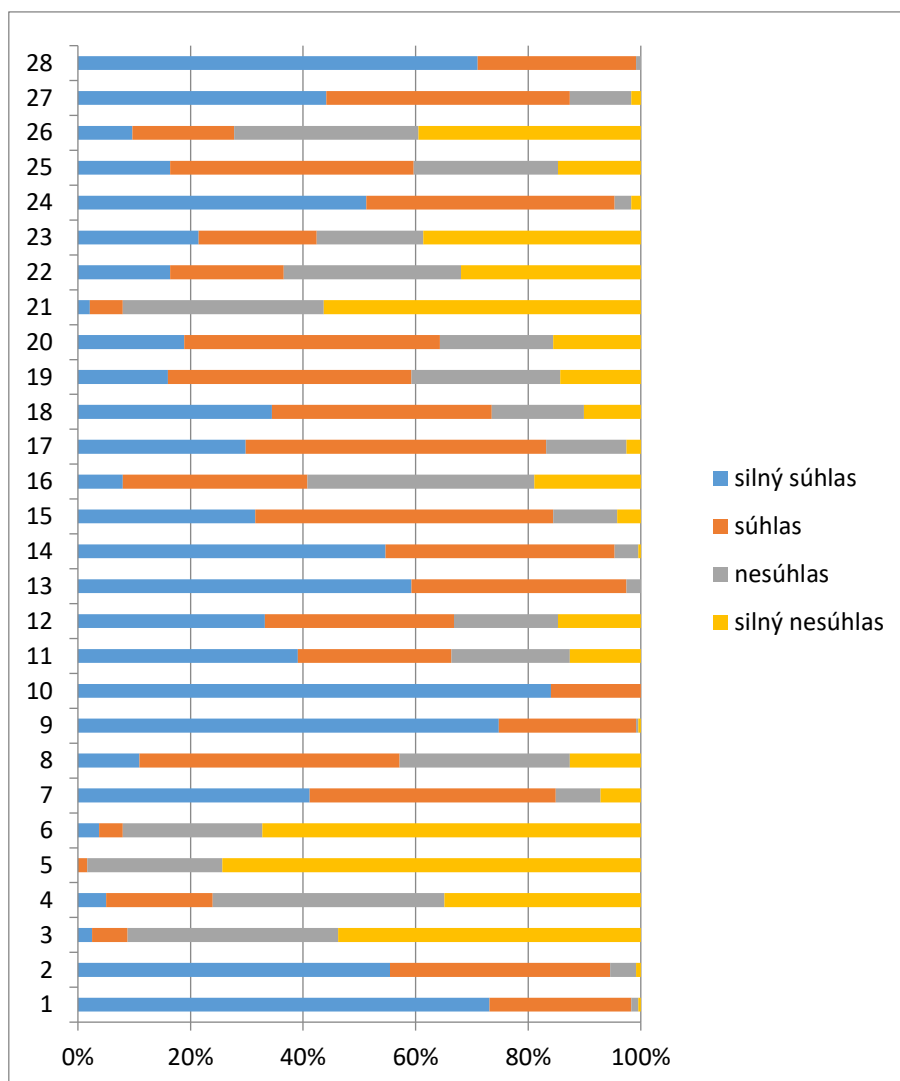
V hlavnej časti prieskumu sme sa snažili získať informácie týkajúce sa prisudzovaniu významu zborového spevu interpretom, pričom sme zisťovali vonkajšie a vnútorné motivačné (a demotivačné) činitele. Za vonkajšie činitele sme považovali sociálne faktory – kolektív a jeho vnútorné vzťahy, vzťahy k okoliu a osobnosť dirigenta, za vnútorné činitele sme považovali duchovný rozmer motivácie k spevu a napĺňanie estetických potrieb osobnosti. Uvádzame batériu výrokov s počtami odpovedí v jednotlivých kategóriách miery súhlasu s tvrdeniami (silný súhlas ++, súhlas +, nesúhlas -, silný nesúhlas --).

		++	+	-	--
1	Do zboru chodím kvôli spevu.	174	60	3	1
2	Do zboru chodím kvôli dobrému kolektívu.	132	93	11	2
3	Do zboru chodím kvôli partnerovi/partnerke.	6	15	89	128
4	Do zboru chodím kvôli oceneniu okolia.	12	45	98	83
5	Do zboru chodím, lebo je to moja školská povinnosť	0	4	57	177
6	Zbor je moja pracovná povinnosť	9	10	59	160
7	Do zboru chodím, lebo máme dobrého dirigenta	98	104	19	17
8	Do zboru chodím, lebo som chcel spoznať nových ľudí	26	110	72	30
9	Spev považujem za zmysluplné trávenie voľného času.	178	58	1	1
10	Zborový spev mi robí radosť.	200	38	0	0
11	Môj spev je predovšetkým oslavou Boha	93	65	50	30
12	Spievam, lebo chcem skrásliť bohoslužbu	79	80	44	35
13	Spievam, lebo chcem vytvoriť niečo krásne.	141	91	6	0
14	Spievam, lebo chcem urobiť radosť poslucháčom.	130	97	10	1
15	Spievam, lebo sa chcem zabaviť.	75	126	27	10

16	Spievam, lebo so zborom veľa cestujeme.	19	78	96	45
17	Spievam, lebo chcem kultúrne pozdvihnúť svoje okolie	71	127	34	6
18	Spievam, lebo chcem hudbou šíriť duchovné posolstvo	82	93	39	24
19	Spievam, lebo chcem pozdvihnúť národného ducha	38	103	63	34
20	Do zboru ma priviedli priatelia	45	108	48	37
21	Do zboru ma priviedol náš kňaz	5	14	85	134
22	Do zboru ma priviedol náš dirigent (vedúci).	39	48	75	76
23	V zbore spievajú i členovia mojej rodiny	51	50	45	92
24	V zbore spievajú moji priatelia	122	105	7	4
25	Do zboru som priviedol mojich priateľov	39	103	61	35
26	Do zboru som priviedol mojich rodinných príslušníkov	23	43	78	94
27	Spievam radšej v kolektíve ako sám	105	103	26	4
28	Rád sa podieľam na spoločnej tvorbe krásy zborového spevu	169	67	2	0

Vyhodnotenie vonkajších činiteľov

Ako významné prvky vonkajších činiteľov na základe merania určujeme kategórie sociálneho postredia, a to predovšetkým hodnotu dobrých interpersonálnych vzťahov v rámci existujúceho kolektívu (94,54%) a túžbou po sociálnom kontakte (57,14%). Tieto zistenia sa odrážajú i v oblasti začatia pôsobenia v zbore. Zaujímavým je zistenie, že intímne vzťahy v rámci rodiny či partnerstva nie sú dominantným determinantom účasti na zborovom speve, hoci významný podiel respondentov má v zbore člena rodiny (42,44%) a priateľov (95,38%). Priatelia sú aj najpočetnejšími iniciátormi privedenia človeka k zborovému spevu (64,23%). Tento princíp funguje i ďalej v oblasti rozširovania členskej základne zborových telies, kedy aktívni členovia privádzajú nových členov do zboru (59,66%), u rodinných príslušníkov je táto úspešnosť výrazne menšia (27,73%).

Respondenti taktiež nevnímajú spev ako svoju školskú či pracovnú povinnosť. Taktiež speváci nemajú ambície získania ocenenia okolia. Ako významný motivačný činiteľ k zborovému spevu naopak vystupuje osobnosť dirigenta, ktorá pozitívne vplývala na rozhodnutie k spevu u 84,87% opýtaných. U 36,53% bol dirigent aktivizátorom ich účasti v zbere. Niekdajší benefit cestovania s umeleckým telesom sa ukazuje ako nevýrazný činiteľ a väčšina odmietla cestovanie ako dôvod ich členstva v zbere (59,23%).

Vyhodnotenie vnútorných činiteľov

Ako najdôležitejšie fenomény v oblasti významu zborového spevu pre interpreta sa ukazujú predovšetkým estetické hodnoty v kontexte s vlastnou aktivitou na ich tvorbe. Ide predovšetkým o spev ako taký (98,32%), spev v kolektíve (87,34%), a tvorbu estetických hodnôt v oblasti zborového hudobného umenia a to: tvorba krásy (97,48%) a spoločná tvorba krásy (99,16%).

Dôležitým faktorom z oblasti pozitívnej psychológie i realizácie naplnenia života a napĺňania metafyzických potrieb je prežívanie pocitu radosti, ktorý pri zborovom speve prežívajú všetci speváci. Nemenej dôležitým faktorom je i zdieľanie tejto radosti s poslucháčmi, a to u 95,38% spevákov. Taktiež ide o zmysluplné trávenie voľného času (99,16%). Zaujímavým zistením je i fakt, že napriek náročnosti práce počas prípravy na produkciu i samotnej produkcie až 84,45% spevákov považuje túto činnosť za zábavnú. Ide tu teda i o silný psychohygienický moment.

S ohľadom na dosah umeleckých aktivít členov je dôležitým rozmerom i ich snaha o kultúrne pozdvihnutie svojho okolia (u 83,19%) a dokonca i pozdvihovanie národného ducha (u 59,24%).

Dôležitým a málo prebádaným rozmerom osobnosti človeka je jeho spiritualita. Snažili sme sa zistiť aj jej vplyv na hodnotenie svojej činnosti v oblasti zborového spevu. 66,39% spevákov považuje spev ako jeden z prostriedkov oslavy Boha. Tu sa otvára množstvo otázok týkajúcich sa rozdielu medzi všetkými veriacimi a spevákmi bez vyznania, ktorý tvorí 18,11%, ktoré bude potrebné sformulovať a hľadať na ne odpovede.

66,81% spevákov vníma ich spev ako prostriedok skrášlenia bohoslužby. Toto relatívne nízke číslo môže svedčiť o rôznom zameraní typov zborov a o tom, že nie všetky zbory pôsobia pri farnostiach, a tak sa nezúčastňujú bohoslužieb. Napriek tomu 73,53% spevákov považuje svoj spev za formu duchovného posolstva.

Diskusia

Členstvo v zbore je maximálne motivované samotným fenoménom spevu, robením radosti zo zborového spevu, zborový spev je pre mnohých dokonca jedným z cieľov, resp. hodnôt naplnenia zmyslu života. Takisto nácviky sú ponímané ako zmysluplné trávenie voľného času.

Positívne zážitky sú nevyhnutné k optimálnemu „fungovaniu“ a šťastnému prežitiu života, ba možno povedať, že životu dávajú zmysel. Spoločné tvorenie hudby v človeku zanecháva pocit radosti, ktorú môžeme interpretovať ako emóciu, náladu alebo ako vedľajší produkt zmysluplného života a nádejnej cesty k cieľu (Křivohlavý, 2010, s. 66). Všetky pozitívne zážitky smerujú k dosiahnutiu celkovej duševnej pohody, ktorej jedným z predpokladov je napĺňanie životných cieľov, vytváranie sociálnych väzieb, hľadanie pozitívnych zážitkov, realizácia zmysluplnej činnosti a sebarealizácia.

Ďalšou z významných úloh v procese kolektívnej vokálnej hudobnej produkcie a interpretácie jej významu pre človeka z hľadiska transcendentálneho poňatia osobnosti je spiritualita, resp. duchovno, ktoré v živote veriaceho človeka zohráva dôležitú úlohu. V našom kultúrnom priestore ide predovšetkým o kresťanskú orientáciu duchovného života ľudí, ktorá naplňuje ich život zmyslom orientovaným na Boha a na túžbu stretnúť sa s ním, i prostredníctvom spevu, ako špecifického druhu modlitby.

Záver

Predložený príspevok stručne načrtol niektoré fenomény determinujúce motiváciu spevákov a empiricky zisťoval a overoval hodnotenie zmyslu a významu zborového spevu. Ako najvýznamnejšie motivačné činitele sa preukázali: samotný zborový spev, kolektív zboru a pozitívne medziľudské vzťahy v rámci kolektívu. Z výsledkov prieskumu môžeme vidieť, že zborový spev v živote speváka plní okrem estetickéj a sociálnej funkcie i psychoterapeutický význam.

Bibliografia

- Betsa, I. 2007. *Popularita ako fenomén hudobného umenia*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV. ISBN 978-80-89135-19-6
- Kondrla, P. 2010. *Hodnoty a postmoderna*. Bratislava : Iris, 2010. ISBN 978-80-89256-50-1
- Krbaťa, P. a kol. 2008. *Psychológia hudby (nielen) pre hudobníkov*. 2. rozšir. vyd. Vrútky : Peter Krbaťa, 2008, ISBN 978-80-969808-6-4.
- Křivohlavý, J. 2010. *Pozitivní psychologie*. Praha : Portál. ISBN 973-80-7367-726-8
- Kulka, J. 2008. *Psychologie umění*. Praha : Grada Publishing. ISBN 978-80-247-2329-7
- Martinka, P. 2013. Význam zborového spevu pre interpreta. In: *Aura musica*. Ústí nad Labem : Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, č. 4, s. 6 - 11. ISSN 1805-4056
- Michalica, P. 2009. Reflexia súčasného východiska a reálií umeleckého vyučovania. In: *Kultúra – umenie – vzdelávanie. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie* (multimediálne CD). Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela.
- Schopenhauer, A. 2007. *O kráse a umení*. Bratislava : Kaligram. ISBN 978-80-7149-997-8
- Trachsel-Pauli, E. 2002. *Duchovná hudba*. Bratislava : MSEJK. ISBN 80-88891-39-6

Mgr. Pavel Martinka, PhD.

Centrum umenia a kultúry

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta

Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica

pavel.martinka@umb.sk